

Asia: VN/24520/2023

Uuden vammaispalvelulain soveltamisalan tarkentaminen

Lausunnonantajan lausunto

1. Lausunnonantajan organisaatio

Järjestö

2. Pidätkö hallituksen esitysluonnoksen 3 luvussa kerrottuja tavoitteita kannatettavina?

kyllä osin

Voit halutessasi esittää huomioita:

Esityksen tavoitteena on selkeyttää sosiaalihuollon yleislainsäädännön sekä vammaispalveluita koskevan toissijaisen lainsäädännön suhdetta siten, että asiakkaat ohjautuvat palvelutarpeensa mukaisiin palveluihin eikä vammaispalvelulain mukaisiin palveluihin tapahtuisi sellaista siirtymistä, joka johtuu muista syistä kuin asiakkaan vammaispalveluita koskevasta välttämättömästä palvelutarpeesta. Hyvinvointiala Hali ry pitää tätä lähtökohtaa ja tavoitetta kannatettavana.

Hali ry kannattaa hallituksen esitysluonnoksen 3 luvun tavoitteita, joiden tarkoituksena on säilyttää vammaispalvelulaki vammaisille henkilöille tarkoitettuna erityislakina. Palvelujärjestelmän kestävyden näkökulmasta on tärkeää, että vammaispalvelulaki säilyy erityislakina joka turvaa riittävät palvelut niitä välttämättä tarvitseville vammaisille henkilöille.

3. Päästäänkö esitetyillä muutosehdotuksilla esityksen tavoitteisiin?

kyllä osin

Voit halutessasi esittää huomioita:

Tavoite vammaisten henkilöiden oikeuksien toteutumisesta ja palveluiden saatavuuden turvaamisesta on tärkeä ja kannatettava. Vammaispalvelulain tarkoituksena (1 §) on varmistaa vammaisen henkilön yhdenvertaisuus, osallisuus ja osallistuminen yhteiskunnassa, niiden toteutumisen esteiden ehkäisy ja poistaminen, vammaisen henkilön itsenäisen elämän ja

itseäänmääräämisoikeuden toteutuminen sekä vammaisen henkilön yksilöllisen tarpeen ja edun mukaiset, riittävät ja laadultaan hyvät palvelut. Soveltamisalan tarkentaminen ei saa vaarantaa näiden tavoitteiden toteutumista.

Hali ry pitää kannatettavana esityksen tavoitetta lain valtakunnallisesti yhtenäisestä soveltamisesta. Vammaispalvelulain mukaisten palvelujen subjektiivisten oikeuksien luonteen vuoksi lakien soveltamisjärjestys ja valintatilanne sisältävät kuitenkin riskin siitä, että tulkinnasta riippuen uuden vammaispalvelulain piiriin tulee runsaasti uusia asiakasryhmiä tai sen soveltamisalan ulkopuolelle jää suuri määrä vammaisia henkilöitä.

4. Ovatko ensisijaisen lainsäädännön mukaisten palvelujen ensisijaisuutta korostavat säännökset mielestänne kannatettavia? (Vammaispalvelulain 2 §)

kyllä osin

Voit halutessasi esittää huomioita tai lisätä muutosehdotuksen:

Lähtökohtaisesti on hyvä, että sosiaalihuollon yleislainsäädännön ja vammaispalveluita koskevan toissijaisen lainsäädännön suhdetta selkiytetään. Esitys soveltamisalasta jättää kuitenkin tilaa tulkinnoille ja on olemassa riski, että vammaisuutensa vuoksi arjessa palveluja tarvitsevia ihmisiä jää palveluiden ulkopuolelle, jos sosiaalihuoltolain nojalla annettavat palvelut eivät ole soveltuvia tai riittäviä. Tätä kehitystä saattaa vauhdittaa hyvinvointialueiden taloudellinen tilanne ja lainvalintatilanteessa tietoisuus siitä, että sosiaalihuoltolain palveluihin ei ole subjektiivista oikeutta, palvelut ovat määrärahasidonnaisia ja maksullisia. Ehdotusten käytännön soveltaminen yhtenevällä tavalla edellyttää henkilöstöltä perehtyneisyyttä ja asiantuntemusta sosiaalihuoltolaista sekä muista laeista ja niiden palveluiden eroista suhteessa vammaispalvelulakiin

5. Onko elämänvaiheessa tavanomaisesta poikkeavaa tarvetta koskeva säännösehdotus mielestänne kannatettava? (Vammaispalvelulain 2 §)

kyllä osin

Voit halutessasi esittää huomioita tai lisätä muutosehdotuksen:

Esityksessä kuvataan aikaisempaa esitystä laajemmin eri elämänvaiheita ja vertaillaan palveluja sosiaalihuoltolakiin, mikä helpottaa osaltaan lain soveltamista. Hali ry suhtautuu lähtökohtaisesti myönteisesti esitettyyn 2 §:n 3 momenttiin, jonka mukaan tämän lain perusteella järjestettäisiin palveluita vammaiselle henkilölle vain, jos hänen välttämätön avun ja tuen tarpeensa poikkeaa siitä, mikä on henkilön elämänvaiheessa tavanomainen tarve. Vammaispalvelulain asema erityislakina huomioiden on hyvä, että sen tehtävä on vastata nimenomaan vammaisuudesta aiheutuneisiin tarpeisiin, ei esim. lasten yleiseen tuen ja huolenpidon tarpeeseen tai ensisijassa ikääntymisestä johtuviin hoivan ja tuen tarpeisiin.

Määritelmät eivät kuitenkaan ole tarkkarajaisia: esimerkiksi määritelmä ”sosiaalinen toimintarajoite” voi olla vaikea tulkita. Soveltamisen vaikeudet voivat johtaa tilanteeseen, jossa palveluita tarvitsevat ihmiset eivät ole keskenään yhdenvertaisessa asemassa. Myöskin käsitteet ”tavanomainen elämä”

tai ”elämänvaiheelle tavanomainen tarve” saattavat olla liian monitulkintaisia ja ongelmallisia soveltaa, kun tuen tarpeet ovat lähtökohtaisesti yksilöllisiä ja palvelut niihin mitoitettuja.

Ikääntyneiden henkilöiden palvelujen järjestämisen osalta tehdyt tarkennukset selkeyttävät lain tulkintaa aiemmasta, vaikka kyseessä ei ole kategorinen korkea ikään liittyvä raja, vaan yksilölliseen harkintaan perustuva ratkaisu.

6. Onko asiakkaan edun ja maksuttomuuden suhdetta koskeva tarkennus mielestänne kannatettava? (Sosiaalihuoltolain 4 §)

kyllä osin

Voit halutessasi esittää huomioita tai lisätä muutosehdotuksen:

Sosiaalihuoltolain 4 §:n lisättäväksi ehdotettu momentti on kannatettava. Asiakasturvallisuuden ja asiakkaan oikeuksien toteutumisen varmistamiseksi asiakkaan etua tulee arvioida muiden tekijöiden, kuin palvelun maksuttomuuden kautta.

Lakiluonnoksen mukaan asiakkaan edun ja palvelun maksuttomuuden suhdetta koskevan täsmennyksen myötä on mahdollista, että pieni joukko nykyisin vammaispalvelulain mukaisten palveluiden piirissä olevia henkilöitä voisi ohjautua jatkossa ensisijaisen sosiaalihuoltolainsäädännön mukaisten palveluiden piiriin. Niin sanotun suojasäännöksen myötä on mahdollista pienentää sitä vammaisten henkilöiden piiriä, joilla aiemmin maksuttomat palvelut muuttuisivat lakimuutoksen myötä maksullisiksi. Esityksen vaikutuksia on kuitenkin seurattava ja arvioitava.

7. Onko asiakasmaksulain säännöksiä täydentävä niin sanottu suojasäännös mielestänne kannatettava? (Vammaispalvelulain 2 §:n 4 ja 5 momentti)

kyllä osin

Voit halutessasi esittää huomioita tai lisätä muutosehdotuksen:

-

8. Voit halutessasi esittää muita huomioita esityksestä:

Hallituksen esitys jättää asiakkaan palveluntarvetta arvioivalle viranhaltijalle paljon harkintavaltaa, mikä tulee vaikeuttamaan tavoitetta valtakunnallisesti yhtenäisestä soveltamisesta ja vammaisten keskinäisestä yhdenvertaisuudesta, ellei soveltamisen ja lain toimeenpanon tueksi järjestetä riittävää ohjausta ja ohjeistusta.

Hali ry toteaa, että lisäksi on varmistettava hyvinvointialueiden rahoituksen riittävyys, jotta vammaiset henkilöt saavat tarpeidensa mukaiset yksilölliset palvelut ja voivat elää yhdenvertaisina

kansalaisina. Vammaispalvelut ovat subjektiivisia, määrärahoihin sitomattomia oikeuksia, joista ei pidä säästää.

Lindeberg Laura
Hyvinvointiala HALI ry